

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОЗНАКА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі еволюціонує новий тип суспільства, що базується на знанні та інформації, і яке більшість аналітиків називає постіндустріальним або інформаційним. Характеризуючи специфіку нового суспільства, дослідники описують два взаємопов'язані між собою процеси: сервісизацію (домінування сфери послуг над власне виробництвом) та інформатизацію (дедалі ширше виробництво інформаційного продукту, застосування новітніх інформаційних технологій, у т. ч. Інтернету, у всіх сферах людської життєдіяльності) [1, с. 32–33]. Подібні процеси у матеріальній складовій суспільного виробництва не могли не викликати глибоких змін у "духовній" його складовій, що знайшло свій прояв у інтелектуалізації економіки.

Під поняттям "інтелект", на нашу думку, варто розуміти не тільки і не стільки здатність мислення, раціонального пізнання, здатність оперувати готовим знанням, що охоплюється поняттям "розум". Інтелект – це унікальна здатність створювати нові знання, творчість нових знань шляхом переосмислення, інтуїтивного передбачення, "осягнення істини" на основі як розрізнених і ще неосмислених даних (інформації), так і попередньо набутих знань, здібностей, досвіду. Таким чином, інтелектуалізація економіки – це процес, який супроводжується широким залученням у виробництво людей творчих і винахідливих, генеруванням нових ідей, застосуванням новітніх методів і прийомів роботи, продукуванням інновацій.

Інтелектуалізація господарської системи постіндустріального суспільства стає її найбільш примітною рисою, оскільки:

- знання та інформація являють собою унікальні і одночасно незнищені у процесі їх "споживання" блага;
- знання, вироблені одного разу, можна відтворити і передавати надалі у вигляді інформації за дуже низькою ціною;
- знання можуть отримати ціну за умови, якщо вони захищені якою-небудь монополією;
- ціну знань важко встановити, керуючись законами попиту і

пропозиції оскільки інформація по-суті є неподільною і покупці не можуть остаточно збагнути, яким чином оцінити товар, доки не придбають його;

- природа знань є такою, що вкрай важко, якщо не неможливо, утримувати монополію на інформацію, адже існує об'єктивна тенденція "вислизання" її з приватних рук чи монопольного володіння;

- наукове знання, інформація, стаючи суспільним надбанням, не відчужуються разом з тим ані від їх творців, ані від тих, хто ними користується, навіть якщо вони є об'єктами купівлі-продажу [2, с. 445].

Інтелектуальна діяльність має своїм результатом створення об'єктів інтелектуальної власності. Розрізняють три основні види інтелектуальної власності на сучасному етапі: 1) приватна власність, що закріплюється у формі патента або ліцензії; 2) суспільна власність, яка існує як сума знань та ідей, знаходиться у розпорядженні всього суспільства і не може бути закріплена за юридичною особою. За належного обміну інформацією цей вид власності може стати надбанням усього людства; 3) проміжна форма власності, або власність, що "просочується" і являє собою інноваційну науково-технічну інформацію, її не можна закріпити у формі патентів і ліцензій на тривалий час, оскільки на основі такої інформації можна створити продукцію у зміненому вигляді.

Інтелектуалізація власності дедалі ширше охоплює усе господарство: комерційні підприємства і некомерційні організації, військові установи, церкву і навіть уряд. У змаганні між економічними суб'єктами як на місцевому, регіональному, так і на міжнародному рівнях переможцем виходить той, хто зумів переорієнтувати свою стратегію на розвиток і стимулювання творчості, талантів, здібностей персоналу, на створення і примноження свого інтелектуального капіталу. У подібних умовах стала можливою поява феномену інтелектуального підприємництва.

Розвиток інтелектуального підприємництва може йти за двома напрямками [3, с. 23]. По-перше, інтелектуали за власною ініціативою включаються в економічну діяльність. По-друге, сфера підприємництва сама стає об'єктом "інтелектуалізації" через підвищення професійної підготовки і зростання загально-освітнього рівня персоналу. У нових умовах важливість знання, одержуваного у ході навчання і перепідготовки кадрів

виявляється анітрохи не нижчою за значення фінансового або матеріального чинника.

Отже, нині категорії "інтелектуальна власність" та "інтелектуальний капітал" усе більше стають універсальними критеріями оцінки і порівняння динаміки вартісних показників будь-яких підприємств, будь-яких видів колективної діяльності, вагомим чинником конкурентоспроможності національного господарства. Саме інтелектуальний капітал нації все більше перетворюється на провідний чинник економічного зростання і міжнародного обміну, радикальних структурних зрушень, стає головним у визначенні ринкової вартості високотехнологічних компаній і формуванні високого рівня конкурентоспроможності. Все це дає підстави говорити уже не стільки про становлення, скільки про утвердження у сучасному світі якісно нового типу економіки – економіки, яка базується на знаннях і використанні інтелекту. У цій новій економіці головну роль відіграє капітал, створений творчим використанням отриманих знань.

Література

1. Мовсесян А. Современные тенденции становления информационного общества в мировой экономике и России // Общество и экономика. – 2001. – № 6. – С. 32–46.
2. Мунтян М. А. Постиндустриальное информационное общество как концепция новой глобальной цивилизации // Безопасность Евразии. – 2001. – № 2. – С. 429–466.
3. Квятковский С. Интеллектуальное предпринимательство и стабильное экономическое развитие в постсоциалистических странах Европы // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 3. – С. 21–27.